

**Valtiovarainministeriö
Kunta- ja aluehallinto-osasto**

Vasemmistoliitto rp:n lausuntometropolialueen esiselvityksestä

Selvityshenkilöt ovat esittäneet (28.2.2013) saamansa toimeksiannon mukaisesti metropolialueen kuntajakoselvitysalueet sekä vaihtoehtoiset mallit metropolihallinnoksi. Selvityksessä on otettu huomioon hallitusohjelman ja hallituksen linjaukset kuntauudistuksesta.

Rakennemuutosvaihtoehtojen perustana ovat olleet muutospaineet, jotka on hahmotettu metropolikriteereillä. Näitä ovat: kansainvälinen kilpailukyky, maankäyttö ja kaavoitus, työssäkäynti, asiointi ja liikkuminen, asuminen ja asuntomarkkinat, muuttoliike ja metropolialue sekä sosiaalinen eheys.

Selvityshenkilöt esittävät alueen hallinnon rakenteiden uudistamiseksi kaksi päävaihtoehtoa. Toinen on kuntaperusteinen ja toinen metropolihallintopainotteinen. Selvityshenkilöt suosittelevat neljän eri kuntaselvityksen tekemistä

- Helsinki ja Sipoo
- Espoo, Kauniainen ja Kirkkonummi
- Kerava, Tuusulan eteläosa ja Vantaa
- Hyvinkää, Järvenpää, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen ja Tuusulan pohjoisosa

Alueelle esitetään metropolihallinnon muodostamista kuntarakennemuutosten lisäksi. Päättävä elin olisi vaaleilla valittava valtuusto.

Metropolivaltuusto hyväksyisi metropolikaavan ja kuntien MAL-asioiden päätöksentekoa ohjaavan toimeenpano-osan. Metropolihallinto hoitaisi seudulliset asiat kunnista, kuntayhtymistä ja valtionhallinnosta siirrettävät tehtävät. HSL ja HSY fuusioitaisiin ja Uudenmaan liiton tehtävät siirrettäisiin metropolihallinnolle.

Vasemmistoliitto pitää 14 kunnan yhteisen metropolialueen hallinnon kehittämistä tarpeellisenä etenkin seudun maankäytön, asumisen, liikenteen sekä segregaaation ehkäisemiseen kannalta. Selvityksessä puhutaan vahvasti "seudun kilpailukyvyyn ylläpitämisestä ja lisäämisestä". Tätä voidaan pitää kannatettavana tavoitteena silloin, kun tämä tarkoittaa työpaikkojen lisäämistä ja kohtuuhintaisten, työvoiman liikkuvuutta sekä työn ja työpaikkojen kohtaamista edistävän vuokra-asuntotuotannon lisäämistä. Asumisen korkea hinta jarruttaa koko pääkaupunkiseudun kehittämistä.

Uudistusprosessin kaikissa vaiheissa tulee painottaa kahta keskeistä asiaa: alueella on turvattava julkiset palvelut ja asukkaiden vaikutusvaltaa itseään koskevaan päätöksentekoon on vahvistettava. Lähipalvelujen, kuten päivähoidon, peruskoulun, perusterveyshuollon ja kirjastojen, on oltava kattavasti saatavilla koko metropolin alueella mukaan lukien reuna-alueiden palvelujen turvaaminen. Vasemmistoliitto korostaa lähipalvelujen turvaamisen merkitystä kaikissa mahdollisissa hallintomalliratkaisuissa. Toimivat lähipalvelut on myös kilpailua vahvistava tekijä.

Metropolihallinnon kehittämistä ei tule irrottaa alueen sotepäätöksenteosta. Soteuudistuksesta tulee olla selkeät linjaukset tiedossa ennen kuin metropolihallinnosta voidaan tehdä päätöksiä. Metropolialueella on jo toimiva erikoissairaanhoido (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri), ja pääpaino tulee olla alueen perusterveydenhuollon sekä kuntatasoisten sosiaalipalvelujen järjestämisessä ja niiden yhteensovittamisessa metropolihallinnon kanssa. Näyttää siltä, että HUS jää alueen erikoissairaanhoidon palveluja järjestäväksi ja tuottavaksi seudun kuntien omistamaksi kuntayhtymäksi. HUSia ei tule pilkkoa.

Asukkaiden vaikutusmahdollisuudet, demokratianäkökulma, on metropolialueen esiselvityksessä kuitattu ohuesti. Asukkaiden vaikutusmahdollisuudet tulee taata omalla asuinalueella, mutta myös ulotettava kunnan ja metropolin tasolle. On tärkeää, että kuntiin luodaan aitoja vaikutusmahdollisuuksia.

On kiinnitettävä huomiota myös äänestämisasiivisuuden lisäämiseen. Näyttää siltä, että liitoskunnissa äänestysaktiivisuus hyytyy muita kuntia nopeammin. On tärkeää edistää äänestysaktiivisuutta niin peruskunnissa kuin mahdollisen metropolivaltuuston vaaleissa.

Vasemmistoliitto näkee metropolihallinnon kehittämisen tarpeellisena. Selvitysmiesten hahmottelema metropolihallinto voidaan ottaa pohjaksi, mutta se kaipaava huomattavasti lisäselvityksiä. Hallinto on tehtävä kuntalaisille läpinäkyväksi ja päätöksentekoa avoimemmaksi. Kuntayhtymiä tulee purkaa.

Vaaleilla valittava metropolivaltuusto tulee toteuttaa. Vaalien käytännön järjestelyjä linjatessa tulee ottaa huomioon, että metropolivaltuusto edustaa koko metropolialuetta eikä edustus keskity vain tietyille alueille. Metropolivaltuustoon valittujen on myös edustettava koko aluetta eikä ainoastaan omaa aluettaan, mikä vaara todetaan myös selvityksessä. Nykyisen yhteistyöjärjestelmän ongelma on ollut se, ettei sitä ole luotu suorilla vaaleilla ja osasta ylikunnallista yhteistyötä on sivuutettu valtuustoissa olevia puolueiden edustus.

Metropolihallinnon yhteydessä siirretään tehtäviä kolmesta kuntayhtymästä (HSL, HSY ja Uudenmaanliitto) uudelle metropolihallinnolle. Vasemmistoliitto suhtautuu erittäin kielteisesti kuntayhtymien muuttamiseen liikelaitoksiksi. Tämä tarkoittaa päätöksenteon liukumista pois vaaleilla valituilta päättäjiltä. Metropolihallintoon ei tule synnyttää katvealueita demokraattisen päätöksenteon kannalta. Liikelaitosten perustamisessa tulee olla harkintaa: kilpailuneutraaliteettilainsäädäntö pakottaa jo nyt yhtiöittämään esimerkiksi osan Helsingin liikelaitoksista. Pääsääntöisesti kaiken päätöksenteon tulee tapahtua suoraan vaaleilla valittavissa elimissä.

Selvitysmiehet esittävät kahta selkeästi uutta organisaatiota osana metropolihallintoa: HSA vuokra-asunnot -liikelaitosta, joka ”omalta osaltaan vastaa seudun sosiaalisen

asuntotuotannon riittävästä rakennuttamisesta ja säilymisestä tässä tarkoituksessa” sekä väylärahaa.

Vasemmistoliitto kannattaa vuokra-asuntojen ja yhteiskunnallisesti tuetun asuntorakentamisen lisäämistä kattavasti koko metropolialueella päinvastoin kun nyt keskitytään monissa kunnissa kermankuorintaan kaavoituksen ohjassa asuntotuotantoa vain hyvin toimeentulleille. Tasaisesti jakautuva vuokra-asuntotuotanto edistää työpaikkojen ja työntekijöiden kohtaamista. Metropolialueen on valmistauduttava väestön kasvuun, mikä edellyttää nykyistä huomattavasti vahvempaa vuokra-asuntorakentamista ja vuokra-asuntojen kattavuuden lisäämistä eri puolille metropolialuetta. Hanketta on koordinoitava suunnitteilla olevan Kruunuasunnot Oy –hankkeen kanssa.

Maankäytön ja asumisen sekä tiiviin yhdyskuntarakenteen kannalta on eduksi, että tulevaisuudessa laaditaan metropolikaava. Kaavalla voidaan ohjata niin maankäyttöä kuin asumistakin. Tavoitteena tulee olla monikeskuksinen, verkostometropoli, joka on myös ekologisesti ja kestävästi rakennettu. Työpaikkojen ja asumisen tulee sijaita lähellä, ja tavoitteena tulee olla pendelöinnin vähentäminen sekä joukkoliikenteen lisääminen niin työmatka- kuin vapaa-ajanliikkumisessa.

Selvitysmiehet esittävät erillisen väylärahaan perustamista rahoittamaan seudullisten väylien rakentamista. Väylä- ja yhdyskuntahuollon investointien siirtäminen metropolihallinnolle on selvittämisen arvoinen asia, mutta erityinen huomio tässä on kiinnitettävä rahoitukseen. On selvittävä, että mikä on yhtäältä metropolin vastuu ja toisaalta valtakunnallinen vastuu rahoituksesta silloin, kun väyläinvestoinnit palvelevat koko maata. Selvityksessä esitetään, että ”Investointeihin käytetään lainarahoitusta, jossa takaajina ovat kunnat ja valtio nykyisellä kustannusten jaolla. Tienkäyttömaksujen tai –veron käyttöönotto mahdollistaa väylärahaan perustamisen ja investointien rahoituksen osittain tätä kautta.” (s. 84) Esitys ei ole riittävä, joten valtion ja mahdollisen metropolihallinnon työnjaosta ja rahoituksesta tarvitaan lisäselvitystä.

Metropolihallinto –mallissa jäävät rahoitusjärjestelyt kokonaisuutena melko avoimeksi. Lähtökohdana tulee olla, että rahoitus ja palvelut, kuten myös rahoitus ja muut kunnan toiminnot kulkevat käsi kädessä. Jotta demokratia toteutuisi täysimääräisesti, tulee pääperiaatteena metropolin hallinnossa olla, että asioista päättävät kaikilla tasoilla suorilla vaaleilla valitut elimet, joilla on myös veronkanto-oikeus.

Selvityksen mukaan ”Toimintaa rahoitetaan osuuksilla kuntienverotuloista (ansiotulojen vero, kiinteistövero, yhteisövero) siten, että laskennallisesti metropolikaavan laatimisesta aiheutuvat menot katetaan periaatteessa kiinteistöverolla, elinkeinoasioiden hoito yhteisöverolla sekä maahanmuuttajien kotouttaminen ja muut menot ansiotuloverolla, liikelaitosten maksu- ja muilla tuloilla sekä valtionosuuksilla ja muulla valtion tuella (esimerkiksi joukkoliikenteen tuki ja ympäristöministeriön investointi- ja käynnistämisyhteistyöt)” (s. 84).

Rahoitus ja resurssien jakaminen vaatii jatkoselvitystä. Alueiden kuntien talous vaihtelee merkittävästi niin verotulojen kuin valtionosuuksien osalta.

On linjattava selkeästi tehtävänjako (kunta, metropolihallinto ja valtio) sekä tehtävien mukainen rahoitus, rahoituslähteet sekä muut resurssit. Näihin muihin resursseihin kuuluu

muun muassa tarvittava henkilöstö. Jatkoselvitystä vaatii myös nykyisten kuntayhtymien purkaminen ja näiden tehtävien siirto metropolihallinnolle.

Valtionosuusjärjestelmä on uudistumassa. Valtakunnallisesti merkittävänä toimijana metropolihallinto on otettava huomioon uudistuvassa valtionosuusjärjestelmässä muun muassa maahanmuuttajien kotouttamiseen liittyvien tehtävien osalta.

Metropolihallinnon on otettava vastuuta koulutuksen koordinoinnista. Alueella on keskinäistä kilpailua etenkin ammatillisista koulutuspaikoista. Tavoitteena tulee olla ammatillisen koulutuspaikkojen verkosto, joka vastaa nuorten tarpeisiin, mutta samalla tarjoaa koulutusta aloille, joilla työllistytään. Selvityshenkilöiden mukaan tarkoitus on järjestää opetustoimintaa metropolihallinnossa erillisissä yksiköissä.

Vasemmistoliitto pitää kannatettavana, että metropolihallinto ottaa vastuuta maahanmuuttajien kotouttamisesta. Tavoitteena on siirtää kunnilta ja ELY-keskuksilta maahanmuuttajien työllistämiseen liittyvät palvelut metropolihallinnolle. Maahanmuuttajien työllistymiseen ja kielikoulutukseen annettavat palvelut tulisi tarjota koko seudulla keskitetysti, kuten selvityshenkilöt ehdottavat.

Selvityshenkilöt suosittelevat neljän eri kuntaselvityksen tekemistä metropolialueella. Helsingille on esitetty selvitysalueeksi Helsinkiä ja Sipoota, jotka muodostavat yhdessä noin 615 000 asukkaan selvitysalueen. Kuntajakoselvitys voidaan tehdä myös kokonaisuudesta, johon kuuluvat Helsinki, Espoo, Vantaa, Kauniainen, Sipoo sekä Kirkkonummi.

Kuntauudistusta koskevilla lainsäädäntöhankkeissa tulee ottaa huomioon alueen erityistarpeet. Alue muodostuu useasta työssäkäyntialueesta, alueella pendelöidään moneen suuntaan ja alueella on monta keskusta. Kansalaisten vaikuttamismallien on oltava samassa pöydässä metropolihallinnosta tehtävien päätösten kanssa. On etsittävä erilaisia vaikutuskanavia, joiden kautta asukkaat voivat vaikuttaa myös vaalien välillä.

Kuntajakoselvityksissä vasemmistolaisen näkökulman mukaan metropolialuetta tulee tarkastella kokonaisuutena ja ongelmat pitää ratkaista yhdessä. Lähtökohtana ei voi olla kermankuorinta, jossa rikkaat liittoutuvat keskenään ja velkaisia kuntia hyljeksitään. Pitkällä aikavälillä tämä on hyvin lyhytnäköistä ja kestämatöntä. Vasemmistoliitto ei hyväksy kermankuorintaa kuntaliitoksissa.

Tästä näkökulmasta Vasemmistoliitto suhtautuu epäillen Keski-Uudellamaalla kahdeksan kunnan yhdistämiseen. Uusi kunta olisi niin suuri, että demokratia kaventuisi nykyisestä, ja päätöksenteko etäännyisi kuntalaisten arjesta.

Sen sijaan kannatettavaa on kahdeksan kunnan yhteisen selvitysalueen muodostaminen, mikäli sen sisällä tutkitaan tasaveroisesti muutkin mahdolliset pienemmät liitosvaihtoehdot eikä rakenneta selvityshanketta vain metropolihallinnon vastustamiseksi.

Vasemmistoliitto ei halua kahdeksikon kääntävän selkäänsä metropolialueelle, jonne valtaosa kehyskuntienkin työssäkäynnistä päivittäin suuntautuu. Koko Helsingin seutu tarvitsee yhteistä asunto- ja liikennepoliittikkaa, maankäytön suunnittelua,

ympäristöpolitiikkaa, maahanmuuttopolitiikkaa ja toimia alueiden sosiaalista eriarvoistumista vastaan.

Yhteenveto

Vasemmisto kannattaa vahvaa ja vaaleilla valittavaa metropolihallintoa. Mikäli perustetaan vahva metropolihallinto, ei jää tarvetta samalla tavalla kuntaliitoksille. Päinvastoin, silloin kuntien tehtävien vähentyessä on selvitettävä nykyisten isoimpien kaupunkien lähipalvelujen päätöksenteon siirtämistä lähemmäksi kuntalaisia esimerkiksi kaupunginosakuntiin.

Mikäli metropolihallintoa ei toteuteta, ovat esitetyt kuntaliitokset epätarkoituksenmukaisia ja riittämättömiä, koska ongelmallisimmat kuntarajat jäisivät nykyisille paikoilleen. Toisaalta suurten kuntaliitosten jälkeen lähipalveluita varten olisi perustettava kaupunginosahallintoa.

Onkin selvää, että Helsingin seudulle tarvitaan joka tapauksessa kaksipuolainen hallinto, jonka ylempi taso vastaa koko seudusta ja alempi kaupunginosien lähipalveluista

Helsinki 22.5.2013

Vasemmistoliitto rp.

Sirpa Puhakka
puoluesihtööri